

להדביק טפטים על הים

מאיה בוז'רנו: התעוררתי בלבו של אלכסון, הקיבוץ המאוחד 2009, 69 עמ'

"לכתוב על מחול/ זה כמו/ להדביק טפטים על הים", כותבת מאיה בוז'רנו בפואמה הפותחת את ספרה התעוררתי בליבו של אלכסון. דימוי מקורי זה הולם מאוד את הקריאה בשירתה של בוז'רנו. יצירותיה מורכבות, עשויות רבדים רבדים של עומק, לא מתמסרות בקלות, דורשות ריכוז רב כדי שלא לטבוע בים ציורי הלשון.

הפואמה 'כתב יד של רקדן/נית או כוריאוגרפיה של הנפש' נכתבה במהלך שנה וחצי בה ליוותה המשוררת את החזרות והמופעים של להקת בת שבע. הצהרת הפתיחה מסגירה את הבלתי אפשרי שביומרה לכתוב על מחול. אף על פי כן, זה האות לתחילתה של יצירה שירית יפהפייה, שכולה הלל לתנועת הגוף. המשוררת רוקדת במילים. הריקוד הוא מעשה רוחני, הניווט ממוזיקה המאירה אל תוך הנפש: "והמוזיקה זורמת פנימה לתוכי/ וכך אני נע ורוקד/ כאוות נפשי רוקד את מחשבותי" (הרווחים במקור). הריקוד בשיאו מפרק את הגוף, והתנועה מדומה ל"מיליוני כדורים צבעוניים רוחשים יוצאים אחד מתוך השני/ מהר, וגודשים מהרצפה עד התקרה". תנועה זו ממלאת את הנפש, והריקוד מתגלה כשפת גן עדן, בה "נפייס את אלוהים במחול". כוחה של הפואמה ביכולתה למוג בין האני השר לבן זוגו האני הרוקד. הללו מצליחים ביוגם להוליד להקת מחול פרטית - זו היוצרת את תנועתם המושלמת של הגוף והנפש, את "הריקוד הכי טוב שלי - / ריקוד שאינו נגמר".

בהמשך מובאת הטיבת שירים תחת הכותרת 'שתי אפשרויות לחצות את'. היא נפתחת בשיר קצרצר וחכם: "המילה היא המשמעות/ התמונה היא החוויה/ השיר הוא חוויית המשמעות" - ואכן שירי הקובץ משלבים מילים ותמונות לכדי חוויה של חיפוש משמעות. הצהרת המשוררת בשם הספר מצביעה על מצב תודעתי של הימצאות פתאומית ("התעוררתי") במרכזה של איודאות, במקום לא ישר, לא ברור, אולי אפילו מסוכן ("בלבו של אלכסון"). החיבור בין התעוררות בלבו של אלכסון לבין שתי האפשרויות לחצות את..., מלווה את קריאת השירים. לפעמים הציפייה היא בסך הכל לחצות את היום, אך גם משימה זו, הפשוטה לכאורה, דורשת מאבק נפשי מתיש של בחירה בחיים: "עברי זמן מקיפים וסירת נפש גופה שטה ביניהם, / הרב אור הולכת ונרשמת בתודעתה לחתוך, לבחור בחיים, / לבחור בחיים הנישאים במעלה אל קצה היום והיום כגרים מעלות, וכל מעלה פעימה זוהרת/ ואופק המים בו נפתח לאינסוף מעבר לקצהו וטעמו/ שמפיג בדידותה וכאביה, פוקח זיכרונה למחוזות חדשים/ טובים והיא שומטת את צדו השומם ותפל של היום". הזמן מדומה לסירה קטנה עתיקה ('ארבת הזמן') הנעה בין ניסיון לבחור במעלה לבין היסחפותה מטה, אל המקום "המגשל

אותה מכל חמדת החיים." סירה זו, בסמלה את הנפש המיוסרת הכמהה למרחקים ולמעמקים, מוצגת כ"כובשת יבשות של רוח", בוחרת באור, ובסופו של דבר אוחות בתובנה שאין לה אלא "להחזיק את החיים גם אם ברור/ שייגמרו" ('שתי אפשרויות לחצות את השבת').

כאשר המשימה היא להחזיק את החיים, עומדות כאמור בפני האדם שתי אפשרויות חצייה. האחת רצינית, מפרכת פיזית ורגשית, ואילו האחרת - מחויבת יותר, אך עדיין מרידה. במרחב ממשי ומטאפורי חסר גבולות כמעט, נעה בוז'רנו במיומנות בין שיט אטי בסירת זמן מקרטעת ובין גלישה מהירה ב"גיי דיט", שהוא אתר היכרויות באינטרנט. כך מתוארים האנשים שמעבר למסך ברגע יציאתם למרוץ, אותו מרוץ מוזיף בניסיון לחצות את... "תארו לכם את שריקת 'למקומות צא' / והם יוצאים בעיניים עצומות/ יורים את תחמושתם: / גומי לעיסה צבעוני, אחד על

השני/ ונתקלים במסך העמוק הפלסמטי/ וניגפים: // אני גבר אינטליגנטי מכור לחתולים ומקטרות. / אני אשה אינטליגנטית מכורה לריקודים חיות וסיגריות". זהו מהפך המודרנה - מאך'קה (סירה קטנה עתיקה שנועדה להעברת סחורות או אנשים בנהר) למקלדת ומסך המאפשרים לאנשים להיות לרגע מה שהם רוצים - "איך הם מרקידים את תחמושתם/ זהו איך הם מרקידים אותה", אבל אמת כואבת מסתתרת שם, מאחורי ההשתחררות המדומה מה'עצמי' המוגבל - "ואחרי כן עוד יוצאים מחוץ לעצמם// מבדירותם ואליה/ מבדירותם ואליה" (דילמה

ג'יי דיט). מצד אחד, הקדמה הטכנולוגית מאפשרת מיצוי אפשרויות תקשורת בין אישית, אך מצד אחר, אלו נבלמות בחומותיה של אותה קדמה עצמה - "איך אני אוהבת אותו איך/ איך אני אוהבת אותו איך/ איך אני וורקת את עצמי לפניו/ ממרחקי ה" ICQ". נראה כי המציאות הסובבה של קורי תקשורת וירטואלית אינסופית מגבירה את המועקה - "איך אני אוהבת אותו איך/ והוא חומק עובר ומתעלם, / [...] והוא נקסר לפני, יוצא מדעתו/ ואיך אפסיק לאהוב אותו... / אעביר אהבתי למישהו אחר - / משהו אחר" ('מושא האהבה והיעוד הרוחני 2').

בשיריה, ממלאת בוז'רנו מחויבות מוסרית המתבטאת

בעמידתה לצדו של החלש. העיקרון הפואטי מגייס לשם כך כל מיני יצורים, למשל את אריה הנמל, חרק מרושת כנפיים, שעיקר חייו הקצרים עוברים עליו בתוך גומחה באדמה, והוא ניוון מבשר נמלים שהוא צד. אותו חרק זעיר הוא הרע - הוא ערמומי ומסתתר, פושע מאורגן/ מבוקר משחר לטרף, או סתם יצור נרגן. "מולו ניצבת הנמלה - היא כמובן החלשה, החרוצה והישרה". המשוררת קובעת ללא היסוס: "מצדי יכול הארי נמל להתפגר [...] אבל איני יכולה להישאר אדישה לנוכח..." ('ארי נמל 1').

העוולות שגורם חרק הארי נמל לקורבנותיו הם כעין שיקוף לעוולות שגורמים בני-אדם לזולתם. תאוות הדם של היצור הזעיר וצרכת הקורבן הנקטל בין שיניו, על אף שאינם יכולים להיראות ולהשמע, מאחר שהם מתרחשים אי שם מתחת לאדמה, מעוררים את מנגנוני הצדק והכאב של בוז'רנו - "אני בעד החלש הנטרף". הגם שניתן לגלות הבנה לפגיעת החוק בחלש, או לכל הפחות להכיר בה כמעשה של הטבע שאין להתערב בו, נדרש האדם הניצב מן הצד לראות את האלימות הזאת ולנקוט עמדה. ושוב, האמירה כאן ברורה - אין להתייחס למלחמות האדם כאל עניין טבעי, כחלק מסדרו של העולם. יש לגנות את הארי-אדם החוגג את תוקפנותו כלפי נמלת-האדם, וחובה מוסרית לשמוע את זעקת הקורבן ולהגיב - "ואז הלמות תופים, צחצוח סכינים ומוזיקת 'מלעות' ונמלה/ ענקית נכנסת לתמונה ואז היא צורחת, פתאום צורחת צרחה" ('ארי נמל 2').

ואכן תגובת המשוררת מגיעה לשיאה בשיריה הפוליטיים-חברתיים, המתבוננים באומץ באנשים שמאחורי השמות. "הוא עירום/ הוא בתחתונים/ תחבושת כתרו/ ביצאו אל שוביו/ [...] הוא נכנע ויחף/ הולך מעדנות על שברים, / זכוכית ואבנים/ הריסות חברון/ עימאד עימאד/ וחילל ישראלי חמוש אבירית/ [...] הם מובל ומוביל/ באויקים חדשים/ חלודים בנצח מעיק/ לעבר הריק השחור" ('עימאד עימאד'). כך ניצבים יד ביד הצייד והניצוד בעוד רגע שגרת של מציאות הכיבוש. בשיר 'הבעיה הפלסטינאית-יהודית' מדמה בוז'רנו את שני העמים ל"שני כלבים מיוחמים דובקים לנצח/ צורחים מכאב ומצורך/ לא יכולים לגמור". בשיר אחר היא מצרחה על חוסר האונים שלה נוכח הפשע הנתעב:

עץ הילדים / מאיה בוז'רנו

כְּשֶׁעֵץ הַיְלָדִים
מְלֵא בִּילְדִים, הוא
יֹתֵר מֵעֵץ פְּחוֹת מִיָּלֵד
עֲנֵפֵי הַמְרְכָּיִים לְמִטָּה בְּעֵדָנָה
אֲצִבְעוֹת עֵץ אֲרָכּוֹת וְגַמְיִשׁוֹת
בְּגִבֵּה אֲזוּנֵי הַיְלָדִים
לוֹחֲשׁוֹת מִשְׁהוּ מִפְתָּה עֵד
שָׁאֵן יָלֵד שְׁלֵא מִבְּקֵשׁ לְטַפֵּס וְלִשְׁבֹּת
לְהִשָּׂאֵר בֵּין הַעֲלִים וְלְהִסְתּוֹת בֵּין הַפְּרָחִים
בְּרִיחוֹת הַמְתּוֹקִים
אֲזוּ עֵץ הַיְלָדִים אֲזוּ
עֵץ הַיְלָדִים
מְאֻשֶּׁר.

שמהורי השמות. "הוא עירום/ הוא בתחתונים/ תחבושת כתרו/ ביצאו אל שוביו/ [...] הוא נכנע ויחף/ הולך מעדנות על שברים, / זכוכית ואבנים/ הריסות חברון/ עימאד עימאד/ וחילל ישראלי חמוש אבירית/ [...] הם מובל ומוביל/ באויקים חדשים/ חלודים בנצח מעיק/ לעבר הריק השחור" ('עימאד עימאד'). כך ניצבים יד ביד הצייד והניצוד בעוד רגע שגרת של מציאות הכיבוש. בשיר 'הבעיה הפלסטינאית-יהודית' מדמה בוז'רנו את שני העמים ל"שני כלבים מיוחמים דובקים לנצח/ צורחים מכאב ומצורך/ לא יכולים לגמור". בשיר אחר היא מצרחה על חוסר האונים שלה נוכח הפשע הנתעב: